

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 2 kwietnia 2020 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Pracownicy migrujący – Zabezpieczenie społeczne – Rozporządzenie (EWG) nr 1408/71 – Właściwe ustawodawstwo – Artykuł 14 pkt 1 lit. a) – Pracownicy delegowani – Artykuł 14 pkt 2 lit. a) ppkt (i) – Osoba zwykle zatrudniona na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich i zatrudniona w oddziale lub w stałym przedstawicielstwie, które przedsiębiorstwo posiada na terytorium państwa członkowskiego innego niż to, w którym ma swoją zarejestrowaną siedzibę – Rozporządzenie (EWG) nr 574/72 – Artykuł 11 ust. 1 lit. a) – Artykuł 12a ust. 1a – Zaświadczenie E 101 – Skutek wiążący – Uzyskanie zaświadczenia lub powołanie się na zaświadczenie w sposób noszący znamiona oszustwa – Uprawnienie sądu przyjmującego państwa członkowskiego do stwierdzenia oszustwa i odmowy uwzględnienia zaświadczenia – Artykuł 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71 – Współpraca między właściwymi instytucjami – Powaga rzeczy osądzonej wyroku karnego w postępowaniu cywilnym – Pierwszeństwo prawa Unii

W sprawach połączonych C-370/17 i C-37/18

mających za przedmiot dwa wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez tribunal de grande instance de Bobigny (sąd wielkiej instancji w Bobigny, Francja) postanowieniem z dnia 30 marca 2017 r. (C-370/17) i przez Cour de cassation (sąd kasacyjny, Francja) postanowieniem z dnia 10 stycznia 2018 r. (C-37/18), które wpłynęły do Trybunału, odpowiednio, w dniach 19 czerwca 2017 r. i 19 stycznia 2018 r., w postępowaniach:

Caisse de retraite du personnel navigant professionnel de l'aéronautique civile (CRPNPAC)

przeciwko

Vueling Airlines SA (C-370/17),

oraz

Vueling Airlines SA

przeciwko

Jeanowi-Lucowi Poignantowi (C-37/18),

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan (sprawozdawca), M. Safjan, S. Rodin i I. Jarukaitis, prezesi izb, M. Ilešič, C. Toader, D. Šváby i F. Biltgen, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

* Język postępowania: francuski.

sekretarz: V. Giacobbo-Peyronnel, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 29 stycznia 2019 r.,
rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu Caisse de retraite du personnel navigant professionnel de l'aéronautique civile (CRPNPAC) – A. Lyon-Caen i S. Guedes, avocats,
- w imieniu Vueling Airlines SA – D. Calciu, B. Le Bret, F. de Rostolan i E. Logeais, avocats,
- w imieniu J.-L. Poignanta – A. Lyon-Caen i S. Guedes, avocats,
- w imieniu rządu francuskiego – D. Colas, A. Alidière, A. Daly i A.L. Desjonquères, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek, J. Vlácil i J. Pavliš, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Irlandii – M. Browne, G. Hodge, K. Skelly, N. Donnelly i A. Joyce, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – M. Van Hoof i D. Martin, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 lipca 2019 r.,

wyduje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 14 pkt 1 lit. a) i art. 14 pkt 2 lit. a) ppkt (i) rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. (Dz.U. 1997, L 28, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 3, s. 3), zmienionym rozporządzeniem (WE) nr 631/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. (Dz.U. 2004, L 100, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 10) (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1408/71”), a także art. 11 ust. 1 i art. 12a ust. 1a rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia nr 1408/71, w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem nr 118/97 (Dz.U. 1997, L 28, s. 1), zmienionym rozporządzeniem nr 647/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 kwietnia 2005 r. (Dz.U. 2005, L 117, s. 1), (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 574/72”).
- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach dwóch sporów pomiędzy, po pierwsze, Caisse de retraite du personnel navigant professionnel de l'aéronautique civile (kasą emerytalną personelu latającego lotnictwa cywilnego, zwaną dalej „CRPNPAC”) a Vueling Airlines SA (zwaną dalej „Vueling”), i po drugie, spółką Vueling a Jeanem-Lukiem Poignantem, w przedmiocie zaświadczeń E 101 wystawionych przez właściwą instytucję hiszpańską, dotyczących personelu latającego spółki Vueling prowadzącej działalność w porcie lotniczym Roissy – Charles de Gaulle (Francja).

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 1408/71

- 3 Tytuł II rozporządzenia nr 1408/71, zatytułowany „Określenie właściwego ustawodawstwa”, zawierał art. 13–17a.

- 4 Artykuł 13 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zasady ogólne”, przewidywał:

„1. Z zastrzeżeniem art. 14c i 14f osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego. Ustawodawstwo określa się zgodnie z przepisami niniejszego tytułu.

2. Z zastrzeżeniem przepisów art. 14–17:

- a) pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego lub jeżeli przedsiębiorstwo lub pracodawca, który go zatrudnia, ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium innego państwa członkowskiego;

[...]”.

- 5 Artykuł 14 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Zasady szczególne stosowane do osób innych niż marynarze, wykonujących pracę za wynagrodzeniem”, stanowił:

„Artykuł 13 ust. 2 lit. a) stosuje się z zastrzeżeniem następujących wyjątków i sytuacji szczególnych:

- 1) a) Pracownik najemny zatrudniony na terytorium państwa członkowskiego przez przedsiębiorstwo, w którym jest zwykle zatrudniony i przez które został skierowany [delegowany] do wykonywania pracy na terytorium innego państwa członkowskiego, podlega nadal ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego, pod warunkiem że przewidywany okres wykonywania tej pracy nie przekracza dwunastu miesięcy i że nie został on skierowany [delegowany] w miejsce innej osoby, której okres skierowania [delegowania] upłynął.

[...]

- 2) Osoba zwykle zatrudniona na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich podlega ustawodawstwu określone w następujący sposób:

- a) Osoba, która stanowi część personelu drogowego lub latającego, która jest zatrudniona w przedsiębiorstwie wykonującym, na własny lub cudzy rachunek, międzynarodowe przewozy osób i rzeczy koleją, drogą lądową, powietrzną lub wodną śródlądową, mającym swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium państwa członkowskiego, podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, z następującymi ograniczeniami:

- (i) osoba zatrudniona w oddziale lub w stałym przedstawicielstwie, które przedsiębiorstwo posiada na terytorium państwa członkowskiego, innego niż to, w którym ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na terytorium którego znajduje się oddział lub stałe przedstawicielstwo;

[...]”.

- 6 Zawarty w tytule IV „Komisja Administracyjna do spraw Zabezpieczenia Społecznego Pracowników Migrujących”, art. 80 rozporządzenia nr 1408/71, zatytułowany „Skład i funkcjonowanie”, przewidywał w ust. 1:

„W skład Komisji Administracyjnej ds. Zabezpieczenia Społecznego Pracowników Migrujących, zwanej dalej »Komisją Administracyjną«, utworzonej przy Komisji, wchodzi przedstawiciele rządów każdego z państw członkowskich, którym towarzyszą, w razie konieczności, doradcy techniczni. W posiedzeniach Komisji Administracyjnej bierze udział w charakterze doradczym przedstawiciel Komisji”.

- 7 Zawarty w tytule VI „Przepisy różne”, art. 84a tego rozporządzenia, zatytułowany „Stosunki między instytucjami i osobami objętymi zakresem niniejszego rozporządzenia”, stanowił w ust. 3:

„W przypadku trudności w interpretacji lub zastosowaniu niniejszego rozporządzenia, które mogą zagrozić prawom osób objętych przez niniejsze rozporządzenie, instytucja państwa właściwego lub państwa zamieszkania zainteresowanej osoby nawiązuje kontakt z instytucją(-ami) zainteresowanego państwa członkowskiego (zainteresowanych państw członkowskich). Jeżeli nie można znaleźć rozwiązania w odpowiednim czasie, zainteresowane władze mogą zachęcać do interwencji Komisję Administracyjną”.

Rozporządzenie nr 883/2004

- 8 Rozporządzenie nr 1408/71 zostało uchylone i zastąpione od dnia 1 maja 2010 r. rozporządzeniem (WE) nr 883/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 2004, L 166, s. 1), zmienionym rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 465/2012 z dnia 22 maja 2012 r. (Dz.U. 2012, L 149, s. 4), (zwanym dalej „rozporządzeniem nr 883/2004”). Tytuł II „Określanie mającego zastosowanie ustawodawstwa”, zawarty w tym rozporządzeniu i obejmujący art. 11–16, zastępuje przepisy tytułu II rozporządzenia nr 1408/71, przy czym art. 71 i art. 76 ust. 6 rozporządzenia nr 883/2004 odpowiadają w istocie art. 80 i art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71.

Rozporządzenie nr 574/72

- 9 Artykuł 11 rozporządzenia nr 574/72, zatytułowany „Formalności w przypadku oddelegowania pracownika najemnego zgodnie z art. 14 [pkt] 1 i art. 14b [pkt] 1 rozporządzenia w przypadku porozumień zawartych na podstawie art. 17 rozporządzenia”, stanowi w ust. 1:

„Instytucja wyznaczona przez właściwe władze państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo pozostaje stosowane, wydaje świadectwo [zaświadczenie] potwierdzające, że pracownik najemny w dalszym ciągu podlega temu ustawodawstwu do określonej daty:

- a) na wniosek pracownika najemnego lub jego pracodawcy w przypadkach określonych w art. 14 [pkt] 1 i art. 14b [pkt] 1 rozporządzenia;

[...]”.

- 10 Artykuł 12a rozporządzenia nr 574/72, zatytułowany „Przepisy mające zastosowanie do osób, o których mowa w art. 14 [pkt] 2 i 3, art. 14a [pkt] 2–4 i art. [14c] rozporządzenia, które zwykle są zatrudnione lub prowadzą działalność na własny rachunek na terytorium dwóch lub więcej [większej liczby] państw członkowskich”, stanowi w ust. 1a:

„Jeżeli, zgodnie z art. 14 [pkt] 2 lit. a) rozporządzenia, osoba, która należy do personelu drogowego lub latającego międzynarodowego przedsiębiorstwa przewozowego podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się zarejestrowana siedziba, miejsce prowadzenia działalności, oddział lub stałe miejsce prowadzenia działalności przedsiębiorstwa, które ją zatrudnia, lub państwa członkowskiego, w którym zamieszkuje i jest przeważnie zatrudniona, instytucja wyznaczona przez właściwe władze tego państwa członkowskiego wydaje zainteresowanej osobie zaświadczenie stwierdzające, że podlega ona jego ustawodawstwu”.

Rozporządzenie nr 987/2009

- 11 Rozporządzenie nr 574/72 zostało uchylone i zastąpione od dnia 1 maja 2010 r. rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącym wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 (Dz.U. 2009, L 284, s. 1).
- 12 Zgodnie z art. 5 rozporządzenia nr 987/2009:

„1. Dokumenty wydane przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego, stanowiące poświadczenie sytuacji danej osoby oraz dowody potwierdzające, na podstawie których zostały wydane te dokumenty, są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak długo nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane.

2. W razie pojawienia się wątpliwości co do ważności dokumentu lub dokładności przedstawienia okoliczności, na których opierają się informacje zawarte w tym dokumencie, instytucja państwa członkowskiego, która otrzymuje dokument, zwraca się do instytucji, która ten dokument wydała, o niezbędne wyjaśnienia oraz, w stosownych przypadkach, o wycofanie tego dokumentu. Instytucja wydająca dokument ponownie rozpatruje podstawy jego wystawienia i w stosownych przypadkach wycofuje go.

3. Zgodnie z ust. 2 w razie pojawienia się wątpliwości w odniesieniu do informacji przedstawionych przez zainteresowanych, do ważności dokumentu lub dowodów potwierdzających lub [co] do dokładności przedstawienia okoliczności, na których opierają się zawarte w nim informacje, instytucja miejsca pobytu lub zamieszkania przystępuje, w zakresie, w jakim jest to możliwe, na wniosek instytucji właściwej, do niezbędnej weryfikacji tych informacji lub dokumentów.

4. Jeżeli zainteresowane instytucje nie osiągną porozumienia, sprawa może zostać przedstawiona Komisji Administracyjnej przez właściwe władze, nie wcześniej jednak niż w terminie miesiąca od dnia złożenia wniosku przez instytucję, która otrzymała dokument. Komisja Administracyjna stara się pogodzić rozbieżne opinie w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym przedstawiono jej sprawę”.

Prawo francuskie

Kodeks pracy

- 13 Artykuł L 1262-3 code du travail (kodeksu pracy), w brzmieniu obowiązującym w chwili zaistnienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym, stanowił:

„Pracodawca nie może powoływać się na przepisy mające zastosowanie do delegowania pracowników, gdy jego działalność jest w całości ukierunkowana na terytorium państwa lub jest prowadzona w pomieszczeniach lub za pomocą infrastruktury położonej na terytorium krajowym, służących jej wykonywaniu w sposób zwykły, stały i ciągły. W szczególności nie może on powoływać się na te przepisy, gdy jego działalność obejmuje poszukiwanie i zdobywanie klientów lub zatrudnianie pracowników na tym terytorium.

W takich sytuacjach pracodawca podlega przepisom kodeksu pracy mającym zastosowanie do przedsiębiorstw mających siedzibę na terytorium krajowym”.

- 14 Artykuł L 8221-3 tego kodeksu stanowił:

„Za nielegalne zatrudnienie z racji niedopełnienia obowiązku zgłoszenia działalności uznaje się wykonywanie w celu zarobkowym działalności z zakresu produkcji, przetwarzania, naprawy lub świadczenie usług lub dokonywanie czynności handlowych przez jakąkolwiek osobę, która, uchylając się w sposób umyślny od swoich obowiązków:

[...]

- 2) nie dokonuje stosownych zgłoszeń do instytucji zabezpieczenia społecznego lub administracji podatkowej na mocy obowiązujących przepisów prawa”.

Kodeks lotnictwa cywilnego

- 15 Artykuł R. 330-2-1 code de l’aviation civile (kodeksu lotnictwa cywilnego) przewiduje:

„Artykuł [L 1262-3] kodeksu pracy ma zastosowanie do przedsiębiorstw transportu lotniczego w odniesieniu do ich baz operacyjnych znajdujących się na terytorium francuskim.

Baza operacyjna stanowi zespół pomieszczeń lub infrastruktury, z których przedsiębiorstwo prowadzi w sposób stały, zwykły i ciągły działalność w zakresie transportu lotniczego, wraz z pracownikami, którzy mają w niej rzeczywisty ośrodek swojej działalności zawodowej. W rozumieniu powyższych przepisów ośrodek działalności zawodowej pracownika jest miejscem, w którym w sposób zwykły pracuje on lub rozpoczyna swoją służbę i do którego powraca po wykonaniu zadań”.

Spory w postępowaniach głównych i pytania prejudycjalne

Sprawa C-370/17

- 16 Vueling jest przedsiębiorstwem lotniczym z siedzibą w Barcelonie (Hiszpania), wpisanym do rejestru handlowego i spółek w Bobigny (Francja) w związku z utworzeniem przedsiębiorstwa transportu lotniczego i automatycznej obsługi naziemnej, umiejscowionego w terminalu I lotniska Roissy – Charles de Gaulle. W dniu 21 maja 2007 r. rozpoczął regularne loty między kilkoma miastami hiszpańskimi a tym portem lotniczym.

- 17 W dniu 28 maja 2008 r., w wyniku kontroli prowadzonych od miesiąca stycznia tego samego roku, inspekcja pracy w sektorze transportu właściwa dla portu lotniczego Roissy III (Francja) (zwana dalej „inspekcją pracy”) sporządziła protokół w sprawie nielegalnego zatrudnienia zarzucanego spółce Vueling.
- 18 W protokole tym stwierdziła, że w porcie lotniczym Roissy – Charles de Gaulle Vueling zajmował lokale administracyjne przeznaczone do prowadzenia przedsiębiorstwa i kierowania nim, pomieszczenia socjalne i pomieszczenia przeznaczone do przygotowywania lotów przez personel latający, a także biuro nadzoru stanowiska biletowego i rejestracji pasażerów, a ponadto zatrudniał tam, po pierwsze, 50 osób w charakterze personelu latającego w lotnictwie komercyjnym i 25 osób w charakterze technicznego personelu latającego, których umowy o pracę podlegały prawu hiszpańskiemu, oraz po drugie, pracowników naziemnych, w tym dyrektora handlowego, których umowy o pracę były regulowane przez prawo francuskie.
- 19 Inspekcja pracy wskazała, że do francuskich organów zabezpieczenia społecznego zgłoszono jedynie personel naziemny, a członkowie personelu latającego byli z kolei posiadaczami zaświadczeń E 101 wystawionych przez Tesorería general de la seguridad social de Cornellà de Llobregat (kasę generalną ubezpieczenia społecznego w Cornellà de Llobregat, Hiszpania) (zwaną dalej „hiszpańską instytucją wydającą”), potwierdzających ich czasowe oddelegowanie do Francji na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71. Inspekcja pracy stwierdziła, że 48 pracowników najemnych zostało zatrudnionych w okresie poprzedzającym nie więcej niż 30 dni przed ich rzeczywistym oddelegowaniem do Francji, niektórzy dzień przed lub nawet w dniu oddelegowania, i uznała na tej podstawie, że pracownicy ci zostali zatrudnieni w celu ich oddelegowania. Inspekcja pracy wskazała również, że rozliczenie wynagrodzenia 21 z tych pracowników najemnych wskazywało adres we Francji, i podkreśliła, że znacząca liczba zgłoszeń delegowania zawierała fałszywe deklaracje miejsca zamieszkania ukrywające fakt, że większość pracowników delegowanych nie była rezydentami hiszpańskimi, a niektórzy z nich nawet nigdy wcześniej nie mieszkali w Hiszpanii.
- 20 Inspekcja pracy stwierdziła ponadto, że Vueling posiadał w porcie lotniczym Roissy – Charles de Gaulle „bazę operacyjną” w rozumieniu art. R. 330-2-1 kodeksu lotnictwa cywilnego, ponieważ personel latający tego przedsiębiorstwa rozpoczynał i kończył służbę w tej bazie. Wywnioskowała stąd, że na podstawie art. L. 1262-3 kodeksu pracy Vueling nie mógł powoływać się na przepisy mające zastosowanie do delegowania pracowników.
- 21 Inspekcja pracy wyciągnęła stąd również wniosek, że pracownicy, których dotyczy postępowanie główne, podlegają francuskiemu kodeksowi pracy i nie mogą posiadać statusu pracowników delegowanych. Uznała ponadto, że doszło do nadużycia instytucji delegowania i że doszło do wyrządzenia szkody zarówno tym pracownikom – którzy zostali pozbawieni w szczególności możliwości nabycia praw w ramach francuskiego systemu zabezpieczenia społecznego, jak i społeczeństwu, ponieważ pracodawca nie wpłacił kwot należnych z tytułu tego systemu. Jeśli chodzi o okoliczność, że wspomniani pracownicy dysponowali zaświadczeniem E 101, inspekcja pracy uznała, że chociaż dokument taki rodzi domniemanie przynależności do danego systemu zabezpieczenia społecznego, nie wykazuje on jednak ważności oddelegowania.
- 22 Na podstawie tego protokołu CRPNPAC wniósł w dniu 11 sierpnia 2008 r. do tribunal de grande instance de Bobigny (sądu wielkiej instancji w Bobigny, Francja) powództwo o odszkodowanie za szkodę poniesioną przez tę kasę z powodu braku zgłoszenia do zarządzanego przez CRPNPAC uzupełniającego systemu emerytalnego personelu latającego zatrudnionego przez Vueling w Roissy – Charles de Gaulle.
- 23 Ponadto spółka Vueling została oskarżona przed tribunal correctionnel de Bobigny (sądem karnym w Bobigny, Francja) o przestępstwo nielegalnego zatrudnienia w rozumieniu art. L 8221-3 code du travail (kodeksu pracy), z powodu umyślnego wykonywania działalności przewoźnika lotniczego pasażerów w porcie lotniczym Roissy – Charles de Gaulle w okresie od dnia 21 maja 2007 r. do dnia

16 maja 2008 r., bez dokonania obowiązkowych zgłoszeń organom zabezpieczenia społecznego i administracji podatkowej, w szczególności poprzez niezgłoszenie działalności wykonywanej we Francji i potraktowanie jej w sposób niezgodny z prawem jako delegowanie pracowników, podczas gdy pracownicy ci zostali zatrudnieni jedynie w celu świadczenia pracy na terytorium Francji, przy wykorzystaniu baz operacyjnych znajdujących się we Francji.

- 24 Zważywszy na toczące się postępowanie karne, a także w oczekiwaniu na ostateczne rozstrzygnięcie w tym względzie, tribunal de grande instance de Bobigny (sąd wielkiej instancji w Bobigny) postanowił zawiesić postępowanie cywilne wszczęte przez CRPNPAC przeciwko Vuelingowi.
- 25 Wyrokiem z dnia 1 lipca 2010 r. tribunal correctionnel de Bobigny (sąd karny w Bobigny) uniewinnił Vueling.
- 26 Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2012 r. cour d’appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu, Francja) uchylił ten wyrok, uznał spółkę Vueling za winną nielegalnego zatrudnienia i skazał ją na karę grzywny w wysokości 100 000 EUR.
- 27 W uzasadnieniu tego wyroku sąd ów, stwierdziwszy, że personel latający w lotnictwie komercyjnym i techniczny personel latający spółki Vueling został zatrudniony w Hiszpanii i że pracownicy ci otrzymali zaświadczenia E 101 wydane przez hiszpańską instytucję wydającą na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, uznał jednak, że spółka ta prowadziła działalność na lotnisku Roissy – Charles de Gaulle w ramach oddziału lub przynajmniej bazy operacyjnej w rozumieniu art. R. 330-2-1 kodeksu lotnictwa cywilnego. Wskazał, że podmiot ów posiadał autonomię operacyjną i w konsekwencji spółka Vueling nie mogła podnosić, iż między nią a omawianym personelem latającym został utrzymany bezpośredni związek.
- 28 Cour d’appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu) orzekł również, że spółka Vueling umyślnie naruszyła mające zastosowanie przepisy, ponieważ w szczególności wskazała jako adres 41 rozpatrywanych pracowników adres swojej siedziby i nie była w stanie przedstawić poważnego wyjaśnienia mogącego wykluczyć podejrzenie popełnienia oszustwa, w związku z czym spółka ta nie mogła powołać się na usprawiedliwioną nieświadomość bezprawności związaną z przekonaniem o zgodności z prawem jej czynów. Ponadto sąd ten uznał, że chociaż zaświadczenia E 101 rodziły domniemanie przynależności do hiszpańskiego systemu zabezpieczenia społecznego, wiążące francuskie instytucje właściwe w sprawach zabezpieczenia społecznego, to zaświadczenia te nie mogą pozbawić francuskiego sądu karnego uprawnienia do stwierdzenia celowego naruszenia przepisów prawnych, które określają przesłanki ważnego delegowania pracowników we Francji.
- 29 W dniu 4 kwietnia 2012 r. Union de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d’allocations familiales de Seine-et-Marne (organ pobierający składki na zabezpieczenie społeczne i zasiłki rodzinne w Seine-et-Marne, Francja, zwany dalej „Urssaf”) poinformował o tych okolicznościach faktycznych instytucję hiszpańską, która wydała rozpatrywane zaświadczenia E 101, i zwrócił się o ich unieważnienie.
- 30 Wyrokiem z dnia 11 marca 2014 r. chambre criminelle de la Cour de cassation (izba karna sądu kasacyjnego, Francja) oddaliła odwołanie spółki Vueling od wyroku cour d’appel de Paris (sądu apelacyjnego w Paryżu) z dnia 31 stycznia 2012 r. Cour de cassation (sąd kasacyjny) wskazał, że działalność wykonywana przez Vueling w porcie lotniczym Roissy – Charles de Gaulle była prowadzona w sposób zwykły, stały i ciągły w pomieszczeniach lub za pomocą infrastruktury znajdującej się na terytorium Francji, w związku z czym spółka Vueling posiadała na terytorium kraju oddział lub przynajmniej bazę operacyjną. Sąd ów wywnioskował z tego, że Vueling nie może powoływać się na zaświadczenia E 101 w celu wykazania zgodności z prawem rozpatrywanych delegacji i nie jest w stanie uniemożliwić sądowi krajowemu stwierdzenia umyślnego naruszenia francuskich przepisów prawnych.

- 31 Decyzją z dnia 17 kwietnia 2014 r., na wniosek Urssaf z dnia 4 kwietnia 2012 r., hiszpańska instytucja wydająca unieważniła rzeczzone zaświadczenia E 101.
- 32 W dniu 29 maja 2014 r. Vueling wniósł odwołanie od tej decyzji.
- 33 Po oddaleniu tego odwołania decyzją z dnia 1 sierpnia 2014 r. właściwy organ hierarchiczny stwierdził jednak w decyzji zmieniającej z dnia 5 grudnia 2014 r., że unieważnienie zaświadczeń E 101 należy pozbawić skutków. Organ ten oparł się w tym względzie na okoliczności, że z uwagi na czas, jaki upłynął od zaistnienia okoliczności faktycznych, i brak możliwości zwrotu uiszczonych składek z powodu przedawnienia, uznanie, że przynależność zainteresowanych pracowników do hiszpańskiego zabezpieczenia społecznego miała charakter nieprawidłowy, było bezcelowe. Podkreślił również, że zainteresowani pracownicy mogli na podstawie tych składek korzystać ze świadczeń zabezpieczenia społecznego, a w przypadku unieważnienia ich przynależności mogliby zostać pozbawieni ochrony socjalnej. Wreszcie, zdaniem tego organu, faktyczne unieważnienie zaświadczeń E 101 nie było uzasadnione, ponieważ ich wydanie stanowiło zwykłą konsekwencję przynależności odnośnych pracowników do hiszpańskiego systemu zabezpieczenia społecznego.
- 34 W następstwie ogłoszenia wyroku Cour de cassation (sądu kasacyjnego) z dnia 11 marca 2014 r. postępowanie cywilne wszczęte przez CRPNPAC przed tribunal de grande instance de Bobigny (sądem wielkiej instancji w Bobigny) zostało wznowione.
- 35 W tym kontekście wspomniany sąd zmierza do ustalenia, czy zaświadczenia E 101 należy uznać za wiążące, w sytuacji gdy sądy karne państwa członkowskiego przyjmującego zainteresowanych pracowników skazały pracodawcę za nielegalne zatrudnienie. W szczególności istnieje wątpliwość co do zakresu art. 11 ust. 1 lit. a) i art. 12a ust. 1a rozporządzenia nr 574/72 oraz co do skutków nadużycia lub wykorzystywania takich zaświadczeń w sposób noszący znamiona oszustwa.
- 36 W tych okolicznościach tribunal de grande instance de Bobigny (sąd wielkiej instancji w Bobigny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy skutek wiążący zaświadczenia E 101 wydanego zgodnie z art. 11 ust. 1 i art. 12a ust. 1a rozporządzenia [nr 574/72] przez instytucję wyznaczoną przez władze państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo w dziedzinie zabezpieczenia społecznego nadal ma zastosowanie do sytuacji pracownika najemnego, zostaje zachowany, pomimo że zaświadczenie E 101 zostało wydane w wyniku oszustwa lub nadużycia prawa, stwierdzonego prawomocnie przez sąd państwa członkowskiego, w którym pracownik najemny świadczy lub jest zobowiązany świadczyć pracę?
- 2) W przypadku udzielenia na to pytanie odpowiedzi twierdzącej, czy wydanie zaświadczeń E 101 stoi na przeszkodzie temu, aby osoby poszkodowane w wyniku działania pracodawcy, który jest sprawcą oszustwa, otrzymały odszkodowanie, a powództwo odszkodowawcze wniesione przeciwko pracodawcy nie podważało przynależności pracowników najemnych do systemu zabezpieczenia społecznego wskazanego w zaświadczeniu E 101?”.

Sprawa C-37/18

- 37 W dniu 21 kwietnia 2007 r. J.-L. Poignant został zatrudniony przez spółkę Vueling jako drugi pilot na podstawie umowy o pracę regulowanej prawem hiszpańskim, sporządzonej w języku angielskim. Następnie aneksem z dnia 14 czerwca 2007 r. został delegowany do portu lotniczego Roissy – Charles de Gaulle. Oddelegowanie, przewidziane początkowo na sześć miesięcy, zostało raz przedłużone na taki sam okres do dnia 16 czerwca 2008 r.

- 38 Pismem z dnia 30 maja 2008 r. J.-L. Poignant złożył rezygnację, powołując się w szczególności na niezgodność z prawem jego sytuacji umownej w świetle prawa francuskiego, a następnie ją wycofał w przesłanej pocztą elektroniczną wiadomości z dnia 2 czerwca 2008 r. W dniu 9 czerwca 2008 r. przyjął do wiadomości zakończenie jego umowy o pracę, powołując się ponownie na rzeczoną niezgodność z prawem.
- 39 W dniu 11 czerwca 2008 r. J.-L. Poignant wystąpił do conseil des prud’hommes de Bobigny (sądu pracy w Bobigny, Francja), po pierwsze, o zmianę kwalifikacji prawnej jego rezygnacji na przyjęcie do wiadomości rozwiązania umowy wywołującego skutki zwolnienia bez rzeczywistej i uzasadnionej przyczyny, a po drugie, o zapłatę w szczególności świadczenia ryczałtowego za nielegalne zatrudnienie i odszkodowania za szkodę poniesioną ze względu na brak odprowadzania składek do francuskiego systemu zabezpieczenia społecznego w okresie od dnia 1 lipca 2007 r. do dnia 31 lipca 2008 r.
- 40 Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2011 r. sąd oddalił wszystkie te żądania. Uznał, że spółka Vueling prawidłowo dopełniła właściwych formalności administracyjnych, w szczególności poprzez wystąpienie do hiszpańskich organów zabezpieczenia społecznego o wystawienie zaświadczeń E 101 dla swoich pracowników. Sąd ten zauważył również, że oddelegowanie J.-L. Poignanta nie przekroczyło jednego roku i że nie został on oddelegowany do Francji w zastępstwie innej osoby.
- 41 Wyrokiem z dnia 4 marca 2016 r. cour d’appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu), opierając się na wyroku Cour de cassation (sądu kasacyjnego) z dnia 11 marca 2014 r., o którym mowa w pkt 30 niniejszego wyroku, uchylił wyrok conseil des prud’hommes de Bobigny (sądu pracy w Bobigny) i nakazał spółce Vueling zapłatę na rzecz J.-L. Poignanta, między innymi, świadczenia ryczałtowego za nielegalne zatrudnienie oraz odszkodowania za brak wpłaty składek do francuskiego systemu zabezpieczenia społecznego.
- 42 Zdaniem tego sądu J.-L. Poignant przedstawił wystarczające dowody, aby wykazać niezgodność z prawem jego sytuacji umownej w świetle prawa francuskiego. W szczególności sąd ten zauważył, że jako osobisty adres J.-L. Poignanta wskazywano zawsze adres we Francji, mimo że umowa o pracę oraz aneks dotyczący oddelegowania fikcyjnie określały go jako mieszkańca Barcelony. Podobnie rozliczenia jego wynagrodzenia były wystawiane z fikcyjnym adresem w Barcelonie.
- 43 Spółka Vueling odwołała się od wyroku cour d’appel de Paris (sądu apelacyjnego w Paryżu) z dnia 4 marca 2016 r. do Cour de cassation (sądu kasacyjnego).
- 44 Rozpatrując to odwołanie, sąd ten zastanawia się w szczególności nad kwestią, czy wykładnia dokonana przez Trybunał w wyroku z dnia 27 kwietnia 2017 r., A-Rosa Flussschiff (C-620/15, EU:C:2017:309), dotyczącym sporu, w ramach którego zaświadczenia E 101 zostały wydane na podstawie art. 14 pkt 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, znajduje zastosowanie również w ramach sporu dotyczącego przestępstwa nielegalnego zatrudnienia i zaświadczeń wydanych na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) tego rozporządzenia w odniesieniu do pracowników najemnych świadczących pracę na terytorium państwa członkowskiego, którego są obywatelami i w którym zatrudniające ich przedsiębiorstwo transportu lotniczego posiada swój oddział, gdy już sama treść rzeczonych zaświadczeń pozwala wywnioskować, że zostały one uzyskane lub powołane w sposób noszący znamiona oszustwa.
- 45 Ponadto wspomniany sąd wyraża wątpliwości co do tego, czy zasada pierwszeństwa prawa Unii sprzeciwia się temu, by sąd krajowy – związany zgodnie z jego prawem krajowym powagą rzeczy osądzonej wyroku karnego w postępowaniu cywilnym – wyciągnął konsekwencje z wyroku sądu karnego wydanego w sposób niezgodny z prawem Unii i zasądził od pracodawcy odszkodowanie na rzecz pracownika wyłącznie z powodu skazania tego pracodawcy za nielegalne zatrudnienie.

46 W tych okolicznościach chambre sociale de la Cour de cassation (izba ubezpieczeń społecznych sądu kasacyjnego) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy dokonana przez [Trybunał] w wyroku [z dnia 27 kwietnia 2017 r., A-Rosa Flussschiff, C-620/15, EU:C:2017:309] wykładnia art. 14 [pkt] 2 lit. a) rozporządzenia [nr 1408/71] ma zastosowanie w sporze związanym z przestępstwem nielegalnego zatrudnienia, w ramach którego zaświadczenia E 101 wydano na podstawie art. 14 [pkt] 1 lit. a) [tego rozporządzenia], zgodnie z art. 11 ust. 1 rozporządzenia [nr 574/72], podczas gdy sytuacja wchodziła w zakres art. 14 [pkt] 2 lit. a) ppkt (i) [rozporządzenia nr 1408/71], pracownikom najemnym świadczącym pracę na terytorium państwa członkowskiego, którego są obywatelami i w którym przedsiębiorstwo transportu lotniczego z siedzibą w innym państwie członkowskim posiada swój oddział, a już sama treść zaświadczenia E 101, wskazującego port lotniczy jako miejsce wykonywania pracy przez pracownika oraz przedsiębiorstwo lotnicze jako pracodawcę, pozwala wywnioskować, że zostało ono uzyskane w sposób noszący znamiona oszustwa?

2) W przypadku odpowiedzi twierdzącej, czy zasada pierwszeństwa prawa [Unii] powinna być interpretowana w ten sposób, że nie pozwala sądowi krajowemu, który zgodnie z jego prawem krajowym jest związany powagą rzeczy osądzonej przez sąd karny wywołującą skutki w postępowaniu cywilnym, na wyciągnięcie konsekwencji z rozstrzygnięcia sądu karnego wydanego w sposób niezgodny z przepisami prawa Unii poprzez zasądzenie od pracodawcy w postępowaniu cywilnym odszkodowania na rzecz pracownika tylko na podstawie skazania tego pracodawcy wyrokiem karnym za nielegalne zatrudnienie?”.

47 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 22 lutego 2018 r. sprawy C-370/17 i C-37/18 zostały połączone do celów pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego w sprawach C-370/17 i C-37/18

48 Poprzez pytanie pierwsze sądy odsyłające zmierzają w istocie do ustalenia, czy art. 11 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72 należy interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, do których wniesiono powództwo w ramach toczącego się przeciwko pracodawcy postępowania sądowego dotyczącego okoliczności wskazujących na uzyskanie lub wykorzystanie w sposób noszący znamiona oszustwa zaświadczeń E 101 wydanych na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 w odniesieniu do pracowników świadczących pracę w tym państwie członkowskim, mogą te zaświadczenia pominąć.

49 Z informacji, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że pytanie to zostało zadane w kontekście sporów, w których francuskie sądy karne stwierdziły, iż zaświadczenia E 101 dotyczące personelu latającego przewoźnika lotniczego z siedzibą w Hiszpanii, w niniejszym przypadku spółki Vueling, wydane przez hiszpańską instytucję wydającą na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, który to przepis dotyczy delegowania pracowników, powinny być zostać wystawione na podstawie art. 14 pkt 2 lit. a) ppkt (i) tego rozporządzenia, dotyczącego między innymi pracowników należących do personelu latającego przedsiębiorstwa wykonującego międzynarodowe przewozy osób i jako tacy świadczących pracę na terytorium dwóch lub większej liczby państw członkowskich oraz zatrudnionych przez oddział utworzony przez to przedsiębiorstwo na terytorium państwa członkowskiego innego niż państwo jego siedziby. Rzeczone sądy krajowe uznały, że na podstawie tego drugiego przepisu zainteresowani pracownicy powinni być zostać objęci zabezpieczeniem społecznym francuskim, a nie

hiszpańskim. Sądy te orzekły ponadto, że ów przewoźnik lotniczy dopuścił się podstępnych zabiegów mających na celu obejście lub uchylenie się od warunków prawnych wydania wspomnianych zaświadczeń.

- 50 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z ogólną zasadą prawa Unii podmioty prawa nie mogą powoływać się na normy prawa Unii do celu stanowiącego oszustwo lub nadużycie (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., *Altun i in.*, C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 48, 49 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 51 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału dotyczącym rozporządzenia nr 1408/71 stwierdzenie oszustwa przy wydawaniu zaświadczenia E 101 opiera się na łańcuchu zgodnych poszlak wykazujących spełnienie, po pierwsze, elementu obiektywnego, polegającego na tym, że warunki wymagane do uzyskania i powołania się na takie zaświadczenie, przewidziane w tytule II tego rozporządzenia, nie są spełnione, a po drugie, elementu subiektywnego, odpowiadającego leżącemu po stronie zainteresowanych zamiarowi obejścia lub uchylania się od warunków wydania tego zaświadczenia w celu uzyskania związanej z tym korzyści (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., *Altun i in.*, C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 50–52).
- 52 Uzyskanie zaświadczenia E 101 w sposób stanowiący oszustwo może zatem wynikać z dobrowolnego działania, takiego jak błędne przedstawienie rzeczywistej sytuacji pracownika lub przedsiębiorstwa zatrudniającego pracownika, lub dobrowolnego zaniechania, takiego jak ukrywanie istotnych informacji z zamiarem uchylenia się od warunków stosowania art. 14 pkt 1 lit. a) tego rozporządzenia (wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., *Altun i in.*, C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 53).
- 53 W niniejszym przypadku, co się tyczy w pierwszej kolejności elementu obiektywnego wymaganego do stwierdzenia istnienia oszustwa, należy przypomnieć, że zaświadczenia E 101 rozpatrywane w postępowaniu głównym zostały wydane przez hiszpańską instytucję wydającą na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, przy czym przepis ten przewiduje, że delegowani pracownicy nadal podlegają ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym pracodawca ma siedzibę.
- 54 Tymczasem zgodnie ze wskazanym przez sądy odsyłające art. 14 pkt 2 lit. a) ppkt (i) rozporządzenia nr 1408/71 osoba należąca do personelu latającego przewoźnika lotniczego wykonującego loty międzynarodowe i zatrudniona przez oddział lub stałe przedstawicielstwo, które przewoźnik ten posiada na terytorium państwa członkowskiego innego niż to, w którym ma swoją siedzibę, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się ów oddział lub stałe przedstawicielstwo.
- 55 Stosowanie tego przepisu wymaga zatem spełnienia dwóch kumulatywnych przesłanek, a mianowicie, po pierwsze, aby dany przewoźnik lotniczy posiadał oddział lub stałe przedstawicielstwo w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym ma swoją siedzibę, i po drugie, aby dana osoba była zatrudniona przez ten podmiot.
- 56 Co się tyczy pierwszej przesłanki, jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 139–142 opinii, rozporządzenie nr 1408/71 nie definiuje pojęć „oddziału” i „stałego przedstawicielstwa” ani nie odsyła w tym względzie do prawa państw członkowskich – zatem pojęcia te powinny podlegać wykładni autonomicznej. Podobnie jak identyczne lub podobne pojęcia znajdujące się w innych przepisach prawa Unii, należy je rozumieć w ten sposób, że dotyczą one pewnego rodzaju drugiego zakładu, o charakterze trwałym, prowadzącego faktyczną działalność gospodarczą i posiadającego w tym celu zorganizowane środki materialne i ludzkie oraz pewną samodzielność w porównaniu z głównym zakładem (zob. analogicznie wyroki: z dnia 30 listopada 1995 r., *Gebhard*, C-55/94, EU:C:1995:411, pkt 28; z dnia 11 kwietnia 2019 r., *Ryanair*, C-464/18, EU:C:2019:311, pkt 33).

- 57 Co się tyczy drugiej przesłanki, z orzecznictwa Trybunału dotyczącego ustalania prawa właściwego w dziedzinie indywidualnych umów o pracę w rozumieniu art. 19 pkt 2 lit. a) rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) wynika, że stosunek pracy personelu latającego przewoźnika lotniczego wykazuje istotny łącznik z miejscem, z którego personel ten wywiązuje się głównie z obowiązków wobec pracodawcy. Miejsce to odpowiada miejscu, skąd rzeczony personel wykonuje przewozy, dokąd wraca po ich wykonaniu, gdzie otrzymuje polecenia dotyczące przewozów i organizuje swoją pracę, a także miejsce, w którym znajdują się jego narzędzia pracy – które może pokrywać się z jego portem macierzystym (zob. analogicznie wyrok z dnia 14 września 2017 r., Nogueira i in., C-168/16 i C-169/16, EU:C:2017:688, pkt 60, 63, 69, 73, 77).
- 58 W niniejszej sprawie z informacji przedstawionych Trybunałowi zdaje się zaś wynikać, po pierwsze, że w okresie, którego dotyczy postępowanie główne, spółka Vueling dysponowała w porcie lotniczym Roissy – Charles de Gaulle bazą operacyjną w rozumieniu prawa krajowego, która mogła stanowić oddział lub stałe przedstawicielstwo w rozumieniu art. 14 pkt 2 lit. a) ppkt (i) rozporządzenia nr 1408/71, ponieważ spółka ta prowadziła w sposób stały i ciągły swoją działalność w dziedzinie transportu lotniczego z wykorzystaniem pomieszczeń i infrastruktury stanowiących taką bazę operacyjną, posiadającą też, jak się wydaje, pewien stopień autonomii, ponieważ kierował nią dyrektor handlowy. Po drugie, te same informacje wskazują również, że odnośny personel latający był zatrudniony, w rozumieniu tego przepisu, przez ów podmiot, ponieważ odpowiada on miejscu, z którego personel ten wywiązywał się ze znacznej części swoich obowiązków wobec pracodawcy w rozumieniu przedstawionym w poprzednim punkcie.
- 59 W drugiej kolejności, co się tyczy subiektywnego elementu oszustwa, z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że sama spółka Vueling przedłożyła cour d'appel de Paris (sądowi apelacyjnemu w Paryżu) dokument informacyjny, z którego jasno wynika, iż pracownicy zatrudnieni w zakładzie należącym do ich pracodawcy we Francji powinni podlegać francuskiemu systemowi zabezpieczenia społecznego. Ponadto te same akta sprawy wydają się wskazywać na to, że spółka Vueling wskazała jako adres znacznej części rozpatrywanych pracowników adres swojej siedziby w Hiszpanii, chociaż w większości nigdy nie zamieszkiwali oni w tym państwie członkowskim, lecz we Francji.
- 60 W świetle powyższego właściwe instytucje i sądy francuskie mogły zasadnie uznać, że dysponowały konkretnymi poszlakami pozwalającymi przypuszczać, że rozpatrywane w postępowaniu głównym zaświadczenia E 101, wydane przez hiszpańską instytucję wydającą na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, spółka Vueling uzyskała, lub powołała się na nie, w sposób noszący znamiona oszustwa, ponieważ zainteresowany personel latający podlegał w rzeczywistości systemowi szczególnemu przewidzianemu w art. 14 pkt 2 lit. a) ppkt (i) tego rozporządzenia, a w konsekwencji powinien podlegać francuskiemu systemowi zabezpieczenia społecznego.
- 61 Niemniej istnienie poszlak takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym samo w sobie nie wystarcza do uzasadnienia stwierdzenia w sposób ostateczny, przez właściwą instytucję państwa członkowskiego przyjmującego zainteresowanych pracowników lub przez sądy krajowe tego państwa członkowskiego, istnienia oszustwa i nieuwzględnienia rozpatrywanych zaświadczeń E 101.
- 62 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z zasadą lojalnej współpracy wyrażoną w art. 4 ust. 3 TUE, która implikuje również zasadę wzajemnego zaufania, ze względu na to, że celem zaświadczenia 101 jest ułatwienie swobodnego przepływu pracowników i świadczenia usług, wiąże ono co do zasady, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, właściwą instytucję i sądy przyjmującego państwa członkowskiego w zakresie, w jakim stwarza domniemanie prawidłowości ubezpieczenia danego pracownika w systemie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, którego właściwa instytucja wydała zaświadczenie (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in., C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 35–40; a także analogicznie wyrok z dnia 6 września 2018 r., Alpenrind i in., C-527/16, EU:C:2018:669, pkt 47).

- 63 Tym samym, dopóki zaświadczenie E 101 nie zostanie wycofane lub unieważnione, instytucja właściwa i sądy przyjmującego państwa członkowskiego muszą uwzględniać okoliczność, że dany pracownik podlega już ustawodawstwu z zakresu zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, którego instytucja właściwa wydała to zaświadczenie (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in., C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 41).
- 64 Jednakże z zasady lojalnej współpracy wynika, że w sytuacji gdy właściwa instytucja przyjmującego państwa członkowskiego wyraża, w ramach procedury przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, wątpliwości co do prawdziwości okoliczności faktycznych leżących u podstaw wydania zaświadczenia E 101, a tym samym co do zawartych w nim informacji, na właściwej instytucji państwa członkowskiego, która wydała to zaświadczenie E 101, ciąży obowiązek ponownego rozważenia zasadności jego wydania, a w razie potrzeby wycofania rzeczzonego zaświadczenia (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in., C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 42, 43).
- 65 Zgodnie z tym przepisem, w sytuacji gdyby danym instytucjom nie udało się osiągnąć porozumienia, w szczególności w zakresie oceny określonego stanu faktycznego, a w konsekwencji co do wyboru odpowiedniego przepisu rozporządzenia nr 1408/71 w celu ustalenia mającego zastosowanie ustawodawstwa w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, mogą zwrócić się w tej sprawie do Komisji Administracyjnej, o której mowa w art. 80 omawianego rozporządzenia, w celu pogodzenia ich stanowisk (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in., C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 44).
- 66 Właśnie zaś w kontekście podejrzenia oszustwa zastosowanie procedury ustanowionej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, przed ewentualnym prawomocnym stwierdzeniem oszustwa przez właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego, ma szczególne znaczenie, ponieważ procedura ta umożliwia właściwej instytucji wydającego państwa członkowskiego i właściwej instytucji przyjmującego państwa członkowskiego nawiązanie dialogu i ścisłej współpracy w celu zweryfikowania i zgromadzenia, za pomocą uprawnień dochodzeniowych przysługujących im na podstawie ich odpowiednich praw krajowych, wszystkich istotnych okoliczności faktycznych i prawnych, które mogą rozwiązać albo – przeciwnie – potwierdzić zasadność wątpliwości wyrażonych przez właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego w odniesieniu do okoliczności towarzyszących wydaniu rozpatrywanych zaświadczeń E 101.
- 67 Podobnie taka procedura – pozwalająca na włączenie na wczesnym etapie właściwej instytucji wydającego państwa członkowskiego – daje tejże instytucji możliwość przedstawienia w sposób kontrydiktoryjny swojego stanowiska co do ewentualnych konkretnych poszlak istnienia oszustwa, przedstawionych przez właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego, a tym samym skłonić ją w odpowiednim przypadku do unieważnienia lub wycofania rozpatrywanych zaświadczeń E 101, gdyby doszła do wniosku, że poszlaki te rzeczywiście wskazują na to, że zaświadczenia uzyskano lub powołano się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa.
- 68 W tym względzie należy w szczególności podkreślić, że gdyby właściwa instytucja przyjmującego państwa członkowskiego mogła na podstawie samych tylko konkretnych poszlak istnienia oszustwa jednostronnie nie uwzględnić zaświadczeń E 101 wydanych przez właściwą instytucję innego państwa członkowskiego, mimo że na tym etapie nie można skutecznie stwierdzić oszustwa w sposób ostateczny ze względu na brak zaangażowania instytucji wydającej i dogłębnej weryfikacji istotnych okoliczności, które towarzyszyły ich wydaniu, zwiększyłoby się ryzyko istnienia obowiązku wpłaty składek – z naruszeniem zasady stosowania tylko jednego ustawodawstwa krajowego, wprowadzonej przez przepisy tytułu II rozporządzenia nr 1408/71 (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in., C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 29) – do systemu zabezpieczenia społecznego przyjmującego państwa członkowskiego, mimo że składki zostały już wpłacone w odniesieniu do tych samych pracowników do systemu zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo krajowe znajduje zastosowanie zgodnie z zaświadczeniami.

- 69 Co więcej, gdyby okazało się później, że składki zostały nieprawidłowo wpłacone do systemu zabezpieczenia społecznego tego ostatniego państwa członkowskiego, istniałoby ryzyko, że składki te nie będą mogły zostać zwrócone, na przykład, jak w niniejszej sprawie, ze względu na przepisy dotyczące przedawnienia obowiązujące we wspomnianym państwie członkowskim, nawet jeśli ostatecznie nie stwierdzono by żadnego oszustwa.
- 70 Jednocześnie nieprzeprowadzenie procedury ustanowionej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71 zwiększyłoby ryzyko poddania zainteresowanych pracowników systemom zabezpieczenia społecznego kilku państw członkowskich, ze wszystkimi komplikacjami, jakie taka kumulacja mogłaby powodować, ze szkodą dla przynależności pracowników najemnych, zgodnie z zasadą stosowania ustawodawstwa tylko jednego państwa członkowskiego, do jednego systemu zabezpieczenia społecznego, jak również dla zasady przewidywalności właściwego systemu, a tym samym pewności prawa (zob. podobnie wyrok z dnia 26 stycznia 2006 r., *Herbosch Kiere*, C-2/05, EU:C:2006:69, pkt 25).
- 71 Procedura ta stanowi zatem obowiązkowy warunek wstępny dla ustalenia, czy przesłanki istnienia oszustwa zostały spełnione, a tym samym wyciągnięcia wszelkich odpowiednich konsekwencji w odniesieniu do ważności omawianych zaświadczeń E 101, a także dla ustalenia ustawodawstwa z zakresu zabezpieczenia społecznego mającego zastosowanie do zainteresowanych pracowników.
- 72 Wynika z tego, że istnienie konkretnych poszlak pozwalających sądzić, iż zaświadczenia E 101 zostały uzyskane lub powołano się na nie z naruszeniem prawa, powinno skłonić właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego nie do jednostronnego stwierdzenia istnienia oszustwa i do nieuwzględnienia tych zaświadczeń, lecz do niezwłocznego uruchomienia procedury przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, aby instytucja wydająca te zaświadczenia, do której zwróciła się instytucja przyjmującego państwa członkowskiego w należyтым terminie, zgodnie z zasadą lojalnej współpracy, ponownie rozpatrzyła zasadność wydania takich zaświadczeń w świetle tych poszlak, a w stosownych wypadkach – unieważniła lub wycofała je, jak wynika z orzecznictwa przypomnianego w pkt 64 niniejszego wyroku (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., *Altun i in.*, C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 54).
- 73 W tym kontekście, gdy przed sądem przyjmującego państwa członkowskiego toczy się postępowanie sądowe wszczęte przeciwko pracodawcy podejrzanemu o uzyskanie zaświadczenia E 101 lub powołanie się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa, sąd ów powinien również wziąć pod uwagę procedurę przewidzianą w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71 i jej wynik (zob. analogicznie wyrok z dnia 11 lipca 2018 r., *Komisja/Belgia*, C-356/15, EU:C:2018:555, pkt 96–105).
- 74 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 288 akapit drugi TFUE rozporządzenie takie jak rozporządzenie nr 1408/71 wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich. Ponadto zasada pierwszeństwa prawa Unii, która ustanawia prymat prawa Unii nad prawem państw członkowskich, nakłada na wszystkie organy państw członkowskich obowiązek zapewnienia pełnej skuteczności różnych norm prawa Unii, a prawo państw członkowskich nie może mieć wpływu na skuteczność przyznaną tym różnym normom w obrębie terytorium tych państw (zob. podobnie wyrok z dnia 24 czerwca 2019 r., *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, pkt 53, 54 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 75 Gdyby przyjąć, że sąd przyjmującego państwa członkowskiego, przed którym toczy się postępowanie sądowe wszczęte przez organ właściwy w sprawach karnych, właściwą instytucję tego państwa członkowskiego lub inną osobę, może stwierdzić nieważność zaświadczenia E 101 wyłącznie na podstawie istnienia konkretnych poszlak pozwalających wykazać, że zaświadczenie to zostało uzyskane lub powołano się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa, niezależnie od wszczęcia i przebiegu procedury przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, wprowadzony przez owo rozporządzenie system – oparty na współpracy między właściwymi instytucjami – byłby zagrożony (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 kwietnia 2017 r., *A-Rosa Flussschiff*, C-620/15, EU:C:2017:309,

pkt 47; a także z dnia 6 września 2018 r., *Alpenrind i in.*, C-527/16, EU:C:2018:669, pkt 46). W takiej sytuacji nie uwzględniono by szczególnego znaczenia, podkreślonego w pkt 66 i 67 niniejszego wyroku, jakie ma zastosowanie tej procedury w razie podejrzenia popełnienia oszustwa.

- 76 Ponadto ze względu na to, że wszczęcie procedury przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71 może skłonić instytucję wydającą do uchylenia lub wycofania rozpatrywanych zaświadczeń E 101, procedura ta może ewentualnie, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 86 opinii, zapewnić ekonomikę postępowania, ponieważ wniesienie skargi do sądów przyjmującego państwa członkowskiego mogłoby w konsekwencji okazać się zbędne.
- 77 A zatem dopiero wtedy, gdy właściwa instytucja przyjmującego państwa członkowskiego wszczęła ową procedurę, a instytucja wydająca zaświadczenia E 101 zaniechała ponownego rozpatrzenia zasadności wydania tych zaświadczeń i zajęcia w rozsądnym terminie stanowiska w przedmiocie wniosku złożonego przez właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego, możliwe jest podniesienie w postępowaniu sądowym konkretnych poszlak pozwalających sądzić, że rzeczne zaświadczenia zostały uzyskane lub powołano się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa, tak aby sąd przyjmującego państwa członkowskiego nie uwzględnił owych zaświadczeń, jednakże pod warunkiem, że osoby, którym w rzeczonym postępowaniu zarzuca się uzyskanie zaświadczeń lub powołanie się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa, mają możliwość podważenia dowodów, na których postępowanie to się opiera, z zachowaniem gwarancji związanych z rzetelnym procesem (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., *Altun i in.*, C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 54–56).
- 78 W związku z tym sąd przyjmującego państwa członkowskiego może nie uwzględnić zaświadczeń E 101 w takim postępowaniu sądowym tylko wtedy, gdy spełnione są dwie kumulatywne przesłanki, a mianowicie, po pierwsze, instytucja wydająca te zaświadczenia, do której właściwa instytucja tego państwa członkowskiego zwróciła się niezwłocznie z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie zasadności wydania wspomnianych zaświadczeń, nie przeprowadziła takiego ponownego badania w świetle dowodów przekazanych przez tę ostatnią instytucję i nie zajęła w rozsądnym terminie stanowiska w przedmiocie tego wniosku, ewentualnie unieważniając lub wycofując te zaświadczenia, a po drugie, rzeczne dowody pozwalają temu sądowi ustalić, z zachowaniem gwarancji nieodzownie związanych z prawem do rzetelnego procesu, że rozpatrywane zaświadczenia zostały uzyskane lub powołano się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., *Altun i in.*, C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 61).
- 79 Z powyższego wynika, że sąd przyjmującego państwa członkowskiego, do którego zwrócono się z kwestią ważności zaświadczeń E 101, jest zobowiązany zbadać na wstępie, czy zanim sprawa została wniesiona do sądu właściwa instytucja przyjmującego państwa członkowskiego, w drodze wniosku o ponowne rozpatrzenie i wycofanie tych zaświadczeń złożonego instytucji wydającej te zaświadczenia, wszczęła procedurę przewidzianą w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, a jeśli nie miało to miejsca – użyć wszelkich środków prawnych, jakimi dysponuje, w celu zapewnienia wszczęcia owej procedury przez właściwą instytucję państwa przyjmującego.
- 80 W konsekwencji sąd przyjmującego państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę w ramach postępowania wszczętego przeciwko pracodawcy w związku z okolicznościami mogącymi świadczyć o uzyskaniu lub wykorzystywaniu zaświadczeń E 101 w sposób noszący znamiona oszustwa, może wydać ostateczne rozstrzygnięcie w przedmiocie istnienia takiego oszustwa i nie uwzględnić tych zaświadczeń jedynie wówczas, gdy stwierdzi on – w razie potrzeby po zawieszeniu postępowania sądowego na podstawie prawa krajowego – że mimo niezwłocznego wszczęcia procedury ustanowionej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71 instytucja wydająca zaświadczenia w rozsądnym terminie nie dokonała ponownego rozpatrzenia ani nie zajęła stanowiska w przedmiocie dowodów przedstawionych przez właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego, ewentualnie unieważniając lub wycofując rzeczne zaświadczenia.

- 81 Jedynie taka wykładnia może zagwarantować skuteczność (effet utile) procedury przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, dzięki zapewnieniu, że właściwe instytucje zainteresowanych państw członkowskich podejmują niezwłocznie przewidziany w niej dialog, tak aby w razie potrzeby sąd przyjmującego państwa członkowskiego w toku wszczętego przed nim postępowania dysponował wszystkimi danymi niezbędnymi do ustalenia ewentualnego oszustwa, i jednocześnie zachęceniu instytucji wydających zaświadczenia E 101 do udzielenia w rozsądnym terminie odpowiedzi na wniosek o ponowne rozpatrzenie i wycofanie zaświadczeń, pod rygorem ich nieuwzględnienia przez rzeczony sąd po upływie tego terminu.
- 82 W niniejszym przypadku z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika jednak, że w wyroku z dnia 31 stycznia 2012 r. cour d'appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu) stwierdził istnienie oszustwa i nie uwzględnił zaświadczeń E 101 rozpatrywanych w postępowaniu głównym, zanim procedura ustanowiona w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, a następnie, od dnia 1 maja 2010 r., w art. 76 ust. 6 rozporządzenia nr 883/2004, którego warunki stosowania zostały określone w art. 5 rozporządzenia nr 987/2009, została wszczęta, a nawet bez uprzedniego zbadania, czy została ona wszczęta i czy hiszpańska instytucja wydająca miała możliwość ponownego rozpatrzenia i w razie potrzeby unieważnienia lub wycofania owych zaświadczeń.
- 83 Bezsporne jest bowiem, że właściwa instytucja państwa członkowskiego przyjmującego zainteresowanych pracowników, czyli Urssaf, przekazała hiszpańskiej instytucji wydającej informacje dotyczące oszustwa zgromadzone przez inspekcję pracy, w celu uzyskania od tej instytucji unieważnienia lub wycofania zaświadczeń E 101 rozpatrywanych w postępowaniu głównym po ogłoszeniu tego wyroku przez cour d'appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu), dopiero w piśmie z dnia 4 kwietnia 2012 r., wysłanym niemalże cztery lata po tym, jak inspekcja pracy sporządziła w dniu 28 maja 2008 r. protokół stwierdzający nielegalne zatrudnienie przez spółkę Vueling.
- 84 Ponadto, chociaż w dniu 11 marca 2014 r., kiedy to Cour de cassation (sąd kasacyjny) oddalił skargę kasacyjną wniesioną od wyroku cour d'appel de Paris (sądu apelacyjnego w Paryżu), procedura przewidziana w art. 76 ust. 6 rozporządzenia nr 883/2004 i w art. 5 obowiązującego wówczas rozporządzenia nr 987/2009 była już rozpoczęta, to jest bezsporne, że Cour de cassation (sąd kasacyjny) wydał rozstrzygnięcie, nie starając się ustalić stanu dialogu zainicjowanego pomiędzy hiszpańską instytucją wydającą a właściwą instytucją francuską, ani nie czekając na wynik tejże procedury.
- 85 W tym względzie jest prawdą, że hiszpańska instytucja wydająca nie zbadała wniosku o ponowne rozpatrzenie i wycofanie zaświadczeń złożonego przez właściwą instytucję francuską z wymaganą szybkością, ponieważ nie można uznać, że zareagowanie przez nią na ten wniosek ponad dwa lata po jego złożeniu miało miejsce w rozsądnym terminie, biorąc pod uwagę, w szczególności, wagę sprawy dla zainteresowanych i charakter zagadnień podlegających rozpatrzeniu. Niemniej samo zwrócenie się tej drugiej instytucji do pierwszej nastąpiło zbyt późno, czyli około cztery lata po tym, jak właściwa instytucja francuska weszła w posiadanie dowodów mogących sugerować istnienie oszustwa.
- 86 Mając na względzie wszystkie powyższe rozważania, na pytanie pierwsze zadane w każdej ze spraw C-370/17 i C-37/18 należy odpowiedzieć, że art. 11 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72 należy interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, do których wniesiono powództwo w ramach toczącego się przeciwko pracodawcy postępowania sądowego dotyczącego okoliczności wskazujących na uzyskanie lub wykorzystanie w sposób noszący znamiona oszustwa zaświadczeń E 101 wydanych na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 w odniesieniu do pracowników świadczących pracę w tym państwie członkowskim, mogą stwierdzić istnienie oszustwa i w konsekwencji nie uwzględnić tych zaświadczeń wyłącznie po ustaleniu, że:
- po pierwsze, procedura przewidziana w art. 84a ust. 3 tego rozporządzenia została wszczęta niezwłocznie, a właściwej instytucji wydającego państwa członkowskiego umożliwiono w ten sposób ponowne rozpatrzenie zasadności wydania wspomnianych zaświadczeń w świetle

konkretnych dowodów przedstawionych przez właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego, które wskazują, że zaświadczenia te zostały uzyskane lub powołano się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa, oraz

- po drugie, właściwa instytucja wydającego państwa członkowskiego w rozsądnym terminie nie dokonała ponownego rozpatrzenia ani nie zajęła stanowiska w przedmiocie tych dowodów, ewentualnie unieważniając lub wycofując rozpatrywane zaświadczenia.

W przedmiocie pytania drugiego w sprawach C-370/17 i C-37/18

- 87 Poprzez pytanie drugie sądy odsyłające dążą w istocie do ustalenia, czy art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 574/72 i zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie – w przypadku gdy pracodawca został skazany w przyjmującym państwie członkowskim wyrokiem karnym opartym na prawomocnym stwierdzeniu oszustwa dokonany z naruszeniem prawa Unii – zasądzeniu przez sąd cywilny tego państwa członkowskiego, który na mocy zasady prawa krajowego jest związany powagą rzeczy osądzonej przez sąd karny w postępowaniu cywilnym, od tego pracodawcy, wyłącznie ze względu na to skazanie wyrokiem karnym, odszkodowania na rzecz pracowników lub instytucji emerytalnej tego państwa członkowskiego, poszkodowanych tymże oszustwem.
- 88 W tym względzie należy na wstępie przypomnieć znaczenie zasady powagi rzeczy osądzonej zarówno w unijnym, jak i w krajowych porządkach prawnych. W istocie w celu zapewnienia zarówno stabilności prawa i stosunków prawnych, jak również prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest bowiem, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, nie podlegały już zaskarżeniu (wyroki: z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 28; z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 52; a także z dnia 11 września 2019 r., Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, pkt 26).
- 89 W związku z powyższym prawo Unii nie zobowiązuje sądu krajowego do odstąpienia od stosowania krajowych zasad proceduralnych nadających powagę rzeczy osądzonej danemu orzeczeniu, nawet jeżeli pozwoliłoby to na doprowadzenie do zgodności z prawem Unii sprzecznej z tym prawem sytuacji krajowej (wyroki: z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 29; z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 53; a także z dnia 11 września 2019 r., Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, pkt 27).
- 90 Prawo Unii nie wymaga zatem, aby w celu uwzględnienia wykładni odpowiedniego przepisu tego prawa przyjętej przez Trybunał krajowy organ sądowy był, co do zasady, zobowiązany do zmiany swojego orzeczenia posiadającego powagę rzeczy osądzonej (zob. podobnie wyroki: z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 38; z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 54; a także z dnia 11 września 2019 r., Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, pkt 28).
- 91 W braku uregulowań Unii w tym zakresie tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej należy do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na podstawie zasady autonomii proceduralnej tych państw. Tryb ten nie może jednak być mniej korzystny od trybu dotyczącego podobnych sytuacji w prawie krajowym (zasada równoważności) ani czynić wykonywania uprawnień przyznanych przez prawo Unii nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) (wyrok z dnia 3 września 2009 r., Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 92 W niniejszej sprawie pojawia się pytanie o zgodność z zasadą skuteczności wykładni, w odnośnym prawie krajowym, zasady powagi rzeczy osądzonej wyroku karnego w postępowaniu cywilnym, zgodnie z którą sąd cywilny, orzekając w przedmiocie okoliczności, o których orzekał sąd karny, nie może

podważać nie tylko samego skazania danego pracodawcy w postępowaniu karnym, lecz również ustaleń faktycznych oraz kwalifikacji i interpretacji prawnej przyjętych przez sąd karny, i to nawet wtedy, gdy zostały one dokonane z naruszeniem prawa Unii, przy czym ów sąd w istocie nie zweryfikował – przed prawomocnym stwierdzeniem oszustwa i w konsekwencji nieuwzględnieniem odnośnych zaświadczeń E 101 – wszczęcia i przebiegu procedury dialogu przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71.

- 93 W tym względzie Trybunał orzekł już, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowy przepis proceduralny czyni niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej cech szczególnych i jej przebiegu przed różnymi sądami krajowymi. W tej perspektywie należy uwzględnić w razie potrzeby zasady znajdujące się u podstaw krajowego systemu prawnego takie jak zasada prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowego przebiegu postępowania (wyrok z dnia 3 września 2009 r., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 94 W niniejszych sprawach należy stwierdzić, że wykładnia zasady powagi rzeczy osądzonej, opisana w pkt 92 niniejszego wyroku, nie tylko stanowi przeszkodę dla podważenia sądowego rozstrzygnięcia karnego korzystającego z powagi rzeczy osądzonej, nawet jeśli wydano je z naruszeniem prawa Unii, lecz również dla dokonywania w cywilnym postępowaniu sądowym, dotyczącym tych samych okoliczności, jakichkolwiek ustaleń odnoszących się do fundamentalnego zagadnienia wspólnego dla obu postępowań, ujętego w rozstrzygnięciu karnym korzystającym z powagi rzeczy osądzonej (zob. analogicznie wyrok z dnia 3 września 2009 r., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 29).
- 95 Przy takiej wykładni zasady powagi rzeczy osądzonej, jeśli rozstrzygnięcie sądu karnego, które stało się prawomocne, opiera się na stwierdzeniu przez ten sąd oszustwa bez uwzględnienia procedury dialogu przewidzianej w art. 84a ust. 3 rozporządzenia nr 1408/71, a także na wykładni przepisów dotyczących wiążącego skutku zaświadczeń E 101, która jest sprzeczna z prawem Unii, nieprawidłowe stosowanie tego prawa będzie odtwarzane w każdym rozstrzygnięciu wydanym przez sądy cywilne w przedmiocie tych samych okoliczności, bez możliwości skorygowania tego stwierdzenia i tej wykładni naruszających wspomniane prawo Unii (zob. analogicznie wyrok z dnia 3 września 2009 r., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 30).
- 96 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że rozpatrywane przeszkody w skutecznym stosowaniu przepisów prawa Unii dotyczących tej procedury oraz wiążącego skutku zaświadczeń E 101 nie mogą zostać rozsądnie uzasadnione zasadą pewności prawa i muszą wobec tego zostać uznane za sprzeczne z zasadą skuteczności (zob. analogicznie wyrok z dnia 3 września 2009 r., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 31).
- 97 W niniejszej sprawie z powyższego wynika, że o ile w świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 88–90 niniejszego wyroku korzystające z powagi rzeczy osądzonej skazanie spółki Vueling przez sądy karne przyjmującego państwa członkowskiego nie może zostać – mimo jego niezgodności z prawem Unii – zakwestionowane, o tyle ani to skazanie, ani prawomocne stwierdzenie oszustwa i wykładnia dokonana z naruszeniem prawa Unii, na których opiera się owo skazanie, nie mogą pozwolić sądom cywilnym tego państwa członkowskiego na uwzględnienie żądań odszkodowawczych podniesionych przez pracowników lub instytucję emerytalną wspomnianego państwa członkowskiego, poszkodowanych działaniami tejże spółki.
- 98 Mając na względzie powyższe rozważania, na pytanie drugie w każdej ze spraw C-370/17 i C-37/18 należy odpowiedzieć, że art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 574/72 i zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie – w przypadku gdy pracodawca został skazany w przyjmującym państwie członkowskim wyrokiem karnym opartym na prawomocnym stwierdzeniu oszustwa dokonany z naruszeniem prawa Unii – zasądzeniu przez sąd cywilny tego państwa członkowskiego, który na mocy zasady prawa krajowego jest związany powagą rzeczy

osądzonej przez sąd karny w postępowaniu cywilnym, od tego pracodawcy, wyłącznie ze względu na to skazanie wyrokiem karnym, odszkodowania na rzecz pracowników lub instytucji emerytalnej tego państwa członkowskiego, poszkodowanych tymże oszustwem.

W przedmiocie kosztów

- ⁹⁹ Dla stron w postępowaniach głównych niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionych przed sądami odsyłającymi, do nich zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniach głównych, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 11 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r., zmienionego rozporządzeniem (WE) nr 647/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 kwietnia 2005 r., należy interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, do których wniesiono powództwo w ramach toczącego się przeciwko pracodawcy postępowania sądowego dotyczącego okoliczności wskazujących na uzyskanie lub wykorzystanie w sposób noszący znamiona oszustwa zaświadczeń E 101 wydanych na podstawie art. 14 pkt 1 lit. a) rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem nr 118/97, zmienionego rozporządzeniem (WE) nr 631/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r., w odniesieniu do pracowników świadczących pracę w tym państwie członkowskim, mogą stwierdzić istnienie oszustwa i w konsekwencji nie uwzględnić tych zaświadczeń wyłącznie po ustaleniu, że:
 - po pierwsze, procedura przewidziana w art. 84a ust. 3 tego rozporządzenia została wszczęta niezwłocznie, a właściwej instytucji wydającego państwa członkowskiego umożliwiono ponowne rozpatrzenie zasadności wydania wspomnianych zaświadczeń w świetle konkretnych dowodów przedstawionych przez właściwą instytucję przyjmującego państwa członkowskiego, które wskazują, że zaświadczenia te zostały uzyskane lub powołano się na nie w sposób noszący znamiona oszustwa, oraz
 - po drugie, właściwa instytucja wydającego państwa członkowskiego w rozsądnym terminie nie dokonała ponownego rozpatrzenia ani nie zajęła stanowiska w przedmiocie tych dowodów, ewentualnie unieważniając lub wycofując rozpatrywane zaświadczenia.
- 2) Artykuł 11 ust. 1 rozporządzenia nr 574/72, w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem nr 118/97, zmienionego rozporządzeniem nr 647/2005, i zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie – w przypadku gdy pracodawca został skazany w przyjmującym państwie członkowskim wyrokiem karnym opartym na prawomocnym stwierdzeniu oszustwa dokonanym z naruszeniem prawa Unii – zasądzeniu przez sąd cywilny tego państwa członkowskiego, który na mocy zasady prawa krajowego jest związany powagą rzeczy osądzonej przez sąd karny w postępowaniu cywilnym, od tego pracodawcy, wyłącznie ze względu na to skazanie wyrokiem karnym, odszkodowania na rzecz pracowników lub instytucji emerytalnej tego państwa członkowskiego, poszkodowanych tymże oszustwem.

Podpisy